

УДК 614.4:614.47

DOI <https://doi.org/10.32782/pub.health.2026.1.9>

Кухарук Анна Павлівна,
аспірант кафедри громадського здоров'я та фізичного виховання
Національного університету «Острозька академія»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-1114-3288>

Хоронжевська Інна Станіславівна,
кандидат медичних наук,
доцент кафедри громадського здоров'я та фізичного виховання
Національного університету «Острозька академія»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1837-0443>

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ОХОПЛЕННЯ ПЛАНОВИМИ ПРОФІЛАКТИЧНИМИ ЩЕПЛЕННЯМИ ДІТЕЙ ВІКОМ ДО 6 РОКІВ У ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ В ПЕРІОД З 2020 ПО 2025 РОКИ

Актуальність. На сьогодні імунопрофілактика є ключовим компонентом системи громадського здоров'я та стратегічним інструментом у забезпеченні здоров'я населення. Забезпечення високих рівнів імунізації серед дитячого населення знижує ризик поширення вакцинерованих інфекцій у громадах. Інфекційно безпечне середовище, вчасні та ефективні заходи імунопрофілактики знижують ризик спалахів інфекційних захворювань, зменшуючи також тягар інвалідизації та смертності внаслідок хвороб.

Мета роботи. Проаналізувати сучасні тенденції охоплення плановими профілактичними щепленнями дитячого населення у Житомирській області за період з 2020 по 2025 роки. Визначити вплив пандемії COVID-19 і воєнних дій на показники виконання профілактичних щеплень, та сформувані рекомендації для закладів системи охорони громадського здоров'я.

Матеріали і методи. Проведено ретроспективний аналіз статистичних даних та аналітичних матеріалів: форма планування і виконання профілактичних щеплень «УкрВак-08», аналітичні звіти департаменту охорони здоров'я Житомирської обласної військової адміністрації та ДУ «Житомирський обласний центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України», статистичні та інформаційно-аналітичні звіти ДУ «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України». Під час роботи використано системно-аналітичний підхід, методи ретроспективного та порівняльного аналізу, статистичні, описові та графічні методи.

Результати дослідження. За останні п'ять років в Україні, та у Житомирській області зокрема, склалася несприятлива епідемічна ситуація. Відзначається зниження показників виконання профілактичних щеплень у період локдауну через пандемію COVID-19 у 2020-2021 рр. Повномасштабне вторгнення у 2022 році також стало викликом, який має значний вплив на програми імунізації. Не зважаючи на нестабільну безпекову ситуацію на території України, численні ракетні обстріли та значні пошкодження інфраструктури, які призводили до нестабільного електропостачання, реалізація національної програми імунізації на теренах Житомирської області не переривається. У 2022 році показники охоплення профілактичними щепленнями перебували у межах 60–74%, тоді як у 2025 році рівні імунізації у середньому зросли практично по всіх показниках на 25–30%. Але показники все ж залишаються недостатніми для забезпечення хорошого імунного прошарку для когорти дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Вчасне реагування щодо інфекційних загроз знижує ризик спалахів інфекційних захворювань, зменшуючи також тягар інвалідизації та смертності внаслідок хвороб і є критично важливим для забезпечення епідемічного благополуччя населення.

Висновки. Сукупний вплив криз – пандемії COVID-19 та війни, призвів до значного зниження рівнів імунізації дітей віком до 6 років і створив передумови для спалахів вакцинерованих інфекцій. Це призвело до накопичення кількості сприйнятливих осіб та підвищило ризик виникнення спалахів інфекційних захворювань, що підтверджується випадками поліомієліту та зростанням інших інфекційних хвороб. Забезпечення стабільного високого рівня охоплення вакцинацією можливе лише за умови комплексного підходу, що поєднує організаційні, інформаційні та поведінкові інтервенції. Це є ключовою передумовою зміцнення системи охорони громадського здоров'я та збереження здоров'я дитячого населення в умовах сучасних викликів

Ключові слова: імунопрофілактика, інфекційні хвороби, дитяче населення.

Kukharuk A. P., Khoronzhevska I. S. Study of Coverage Indicators of Routine Preventive Vaccination among Children under 6 Years of Age in Zhytomyr Region in 2020–2025

Topicality. Immunoprophylaxis is currently a key component of the public health system and a strategic tool for ensuring population health. Achieving high immunization coverage among children reduces the risk of the spread of vaccine-preventable diseases within communities. An infection-safe environment, along with timely and effective immunization measures, decreases the likelihood of infectious disease outbreaks and reduces the burden of disability and mortality associated with these conditions.

Objective. To analyze current trends in routine immunization coverage among children in the Zhytomyr region during 2020–2025, assess the impact of the COVID-19 pandemic and wartime conditions on vaccination performance, and develop recommendations for public health institutions.

Materials and methods. A retrospective analysis of statistical data and analytical materials was conducted, including data from the vaccination planning and monitoring system “UkrVak-08”, analytical reports of the Department of Health of the Zhytomyr Regional Military Administration, and reports from the Zhytomyr Regional Public Health Center and the Public Health Center of the Ministry of Health of Ukraine. The study employed a system-analytical approach, as well as retrospective and comparative analysis, statistical, descriptive, and graphical methods.

Results. Over the past five years, Ukraine, and particularly the Zhytomyr region, has experienced an unfavorable epidemiological situation. A decline in routine immunization coverage was observed during the COVID-19 lockdown period (2020–2021), primarily due to reduced access to healthcare services and system overload. The full-scale invasion in 2022 further challenged immunization programs, significantly affecting their implementation. Despite the unstable security situation, repeated missile attacks, and damage to infrastructure causing disruptions in electricity supply, the national immunization program in the Zhytomyr region continued without interruption. In 2022, vaccination coverage ranged between 60% and 74%, whereas by 2025, immunization rates increased by approximately 25–30% across most indicators. However, these levels remain insufficient to ensure adequate herd immunity among preschool and early school-age children. Timely response to infectious threats is essential, as it reduces the risk of outbreaks, as well as the associated burden of disability and mortality, and is critical for maintaining epidemiological stability.

Conclusions. The combined impact of the COVID-19 pandemic and the war led to a significant decline in immunization coverage among children under 6 years of age, creating conditions for outbreaks of vaccine-preventable diseases. This resulted in the accumulation of susceptible individuals and increased the risk of infectious disease outbreaks, as evidenced by cases of poliomyelitis and the rise of other infectious diseases. Ensuring consistently high vaccination coverage requires a comprehensive approach that integrates organizational, informational, and behavioral interventions. This is a key prerequisite for strengthening the public health system and safeguarding child health under current challenges.

Key words: immunoprophylaxis, infectious diseases, child population.

Вступ. Здоров'я дітей є одним із ключових індикаторів соціального благополуччя суспільства та ефективності системи охорони здоров'я. Медичне забезпечення дитячого населення є пріоритетним для програм громадського здоров'я згідно з Глобальною стратегією Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) з охорони здоров'я жінок, дітей і підлітків на 2016–2030 роки [1].

Особливу роль у формуванні здоров'я дітей відіграють профілактичні заходи, і вакцинація є одним із найефективніших методів профілактики інфекційних захворювань [2]. Інфекційно безпечне середовище, вчасні та ефективні заходи імунопрофілактики знижують ризик спалахів інфекційних захворювань, зменшуючи також тягар інвалідизації та смертності внаслідок хвороб.

Мета та завдання. *Мета дослідження* – проаналізувати сучасні тенденції охоплення плановими профілактичними щепленнями дитячого населення у Житомирській області за період з 2020 по 2025 роки.

Завдання: 1. визначити вплив пандемії COVID-19 і воєнних дій на показники виконання профілактичних щеплень; 2. оцінити рівні охоплення плановими профілактичними щепленнями дітей віком до 6 років у Житомирській області у 2020–2025 роках; 3. обґрунтувати основні виклики та сформулювати рекомендації для закладів системи охорони громадського здоров'я.

Методи дослідження. Під час роботи використано системно-аналітичний метод аналізу, а також застосовано методи ретроспективного та

порівняльного аналізу, статистичний, описовий та графічний методи. Проаналізовано офіційні статистичні дані та аналітичні матеріали: форма планування і виконання профілактичних щеплень «УкрВак-08», аналітичні звіти департаменту охорони здоров'я Житомирської обласної військової адміністрації та ДУ «Житомирський обласний центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України», статистичні та інформаційно-аналітичні звіти ДУ «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України».

Результати дослідження. Колективний імунітет – це охоплення вакцинацією на рівні 95% населення країни. Досягнення цільових показників охоплення щепленнями серед визначених вікових категорій населення дає можливість забезпечити повноцінний захист громад від спалахів та епідемій інфекційних хвороб, яким можна запобігти засобами імунопрофілактики. Зниження популяційного імунітету створює ризик спалахів інфекційних захворювань. Наявність сталого колективного імунітету створює захист для осіб, яким не можна проводити щеплення через наявність тимчасових, а в окремих клінічних ситуаціях і постійних, протипоказів та дітей, які не встигли отримати певні щеплення через малий вік.

В Україні заходи імунопрофілактики та визначення загальних показників охоплення плановими щепленнями здійснюються відповідно до Календаря профілактичних щеплень в Україні, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 16 вересня 2011 року № 595

(зі змінами) [3]. Рівні охоплення профілактичними щепленнями оцінювалися відповідно до визначених обсягів профілактичних щеплень на 2020–2025 роки згідно з формою планування і виконання профілактичних щеплень «УкрВак-08» [4]. Для дітей дошкільного віку програми імунопрофілактики передбачають отримання т.з. «первинного вакцинального комплексу» на першому році життя із наступними ревакцинаціями у віці 18 місяців та 6 років.

Порівняльний аналіз рівня охоплення профілактичними щепленнями дітей віком до повних 6 років у Житомирській області за період 2020–2025рр. представлений у таблиці 1.

Отримані нами дані показників імунопрофілактики узгоджуються із даними офіційних повідомлень та робіт інших дослідників – визначено, що у всьому світі фіксується тенденція до зниження рівнів охоплення рутинними щепленнями, внаслідок негативного впливу пандемії COVID-19 на цей процес [5]. Як показано у таблиці 1 – у 2020 році у Житомирській області відзначалися стабільно високі показники, далі відбулося значне зниження показників планових щеплень у 2021 році через карантинні обмеження; скорочення планових візитів до лікаря; перевантаження системи охорони здоров'я. Через це прогнозований рівень вакцинації у 2021 році міг становити лише близько 70%, однак до кінця року показники частково відновилися до приблизно 80% (згідно бази даних планування і виконання профілактичних щеплень «УкрВак-08» [4]. Як один із наслідків низьких рівнів охоплення, в Україні виник спалах поліомієліту у жовтні 2021 року. Рівні ревакцинації шестирічок демонструють стабільно нижчі показники навіть у допандемічний період.

Як видно в табл. 1, показники охоплення щепленнями дітей у 2020–2021 роках не досягали цільових рівнів популяційного імунітету (95% і вище) і знизилися ще більше у 2022 році на фоні повномасштабного вторгнення. Але, не зважаючи на нестабільну безпекову ситуацію на території України, численні ракетні обстріли та значні пошкодження інфраструктури, які призводили до нестабільного електропостачання, реалізація національної програми імунізації на теренах Житомирської області не переривалася. Із 2023 року відзначається суттєве покращення стану імунізації населення в області. У 2021 році охоплення перебувало у межах 60–74%, тоді як у 2025 році рівні імунізації у середньому зросли практично по всіх показниках на 25–30%.

Для подолання прогалин в імунопрофілактичних заходах, що накопичилися внаслідок впливів пандемії COVID-19 та війни, у 2021–2025 роках в Україні реалізовувалась низка додаткових (наздоганяючих) кампаній з імунізації:

- у 2021–2023 роках кампанія проти поліомієліту у зв'язку із спалахом циркулюючого вакциноспорідненого поліовірусу (у жовтні 2021 року);
- у 2022–2023 роках кампанії «надолуження» (catch-up vaccination) проти кору, паротиту, краснухи, поліомієліту, кашлюку, дифтерії, правцю;
- у 2024 році додаткові заходи з імунізації проти кашлюку, дифтерії та правцю.

Також, проводяться щорічні інформаційні кампанії до Всеукраїнського тижня імунізації, до Дня боротьби із поліомієлітом. Виконуються системні заходи із підсилення програми імунізації – розроблена і впроваджується Стратегія розвитку імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом проведення імунопрофілактики,

Таблиця 1

Охоплення профілактичними щепленнями дітей віком до повних 6 років у Житомирській області за період 2020–2025 р.р

Рік	БЦЖ (новонароджені) %	Гепатит 3 (6 міс) %	АКДП 3 (6 міс) %	Поліо 3 (6 міс) %	КПК 1 (1 рік) %	АКДП 4 18 міс %	Поліо 4 18 міс %	АДП 6 років %	Поліо 5 6 років %	КПК 2 6 років %
2020	93,7	86,8	88,4	88,4	84,7	92,6	91,9	64,5	89,3	85,1
2021	82,7	87,5	82,2	83,1	92,3	81,7	86,8	75,7	77,4	81,9
2022	71,8	68,3	73,4	69,8	80,0	76,2	68,7	65,8	60,2	63,9
2023	74,7	92,0	88,4	90,7	87,2	81,5	86,2	75,1	85,6	82,2
2024	95,8	97,0	93,0	92,5	96,4	93,9	95,5	83,8	87,7	86,0
2025	96,0	97,7	97,1	95,8	99,3	96,6	95,5	91,9	98,8	97,3

на період до 2030 року на загальнодержавному та регіональному рівнях [6]. Розпорядженням голови Житомирської обласної військової адміністрації від 22.09.2023 року № 452 затверджено Стратегію розвитку імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом проведення імунопрофілактики в Житомирській області до 2030 року та Операційний план реалізації у 2023–2025 роках. Відповідно до вказаної Стратегії, Департаментом охорони здоров'я Житомирської обласної військової адміністрації із залученням медичних працівників підпорядкованих закладів первинної медико-санітарної допомоги та інститутів громадянського суспільства, спільно із співробітниками ДУ «Житомирський обласний центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України», проводяться цільові інформаційні просвітницькі заходи, підтримується механізм надання виїзних послуг імунізації у сільській місцевості, де відсутні кабінети щеплень [7].

За період з 2022 по 2025 роки у Житомирській області помітна позитивна динаміка серед контингенту дитячого населення, який своєчасно не вакцинувався згідно з Національним календарем профілактичних щеплень. Найкращий приріст показників відзначається по охопленню дітей щепленнями проти:

- поліомієліту дітей старших 1 р., 7 р.;
- АКДП дітей старших 1 р., 2 р.;
- КПК дітей старших 2 р., 7 р.;
- Гепатит-3 (ГВ-3) дітей старших 1 р.

Досягнуто 80% охоплення дітей з порушенням Календаря лише проти кашлюка, дифтерії та правця у віці 2 роки і старше (рис. 1).

Протягом останніх років у Житомирській області спостерігається тенденція до зростання кількості вперше виявлених випадків туберкульозу. Це пов'язано не лише з поширенням інфекції, а й з покращенням методів діагностики. У 2025 році в Житомирській області зареєстровано 632 випадки туберкульозу органів дихання. Показник захворюваності становить 53,6 на 100 тис. населення; у 2024 році – 33,2 на 100 тис. населення (середньодержавний показник – 31,8). Серед дітей до 17 років зареєстровано 9 випадків – показник захворюваності – 3,9. Реєстрація туберкульозу у дітей є тривожним показником, що свідчить про наявність активних джерел інфекції в оточенні (сімейні вогнища) [8; 9; 10; 11].

Туберкульоз є найбільш небезпечним для немовлят та дітей молодшого віку саме через важкий перебіг у вигляді генералізованих позалегенових форм. Вчасна вакцинація БЦЖ може вберегти малюків від таких ускладнень, як туберкульоз кісток, туберкульозний менінгіт та міліарний туберкульоз. Важливо, щоб новонароджені отримали щеплення ще до виписки із пологового будинку, що зменшить ризик наступних контактів із потенційними хворими.

У Житомирській області станом на кінець грудня 2025 року народилось 5919 дітей, на 3 добу життя проти туберкульозу було щеплено 5589 новонароджених або 94,4% (охоплення вакцинацією новонароджених по Україні – 91,9%),

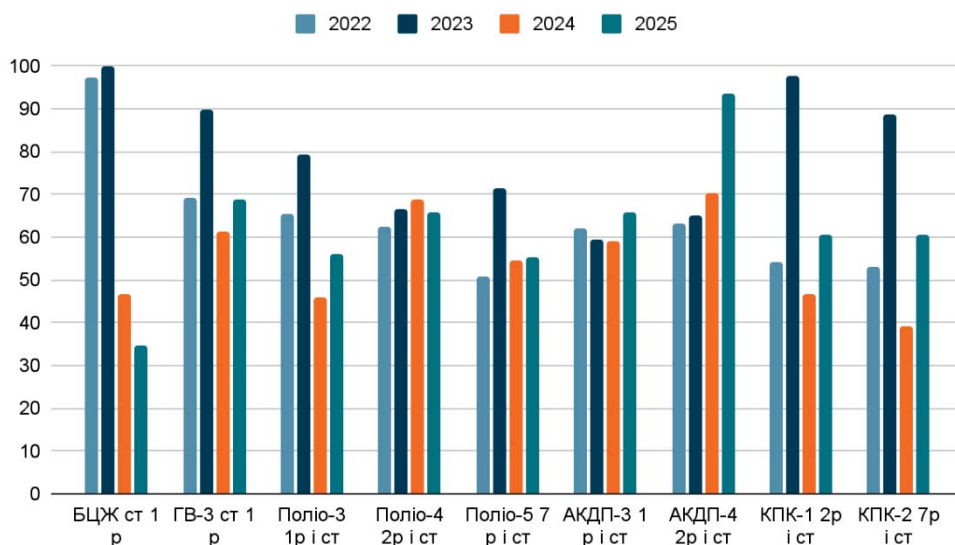

Рис. 1. Охоплення щепленнями дітей із порушенням Календаря у Житомирській області у 2022–2025 рр.

Таблиця 2

Охоплення щепленнями проти туберкульозу (БЦЖ) новонароджених у пологових відділеннях закладів охорони здоров'я Житомирської області за 2025 рік (у % від числа новонароджених)

Назва закладу	Кількість народжених	Кількість щеплених	%
КНП «Овруцька міська лікарня»	179	179	100
КНП «Олевська центральна лікарня»	197	194	98,5
КНП «Малинська міська лікарня»	133	129	97,0
КНП «Лікарня №1» м.Житомир	2033	1935	95,2
КНП «Коростенська центральна міська лікарня»	334	317	94,9
КНП «Обласний перинатальний центр»	1775	1668	94,0
КНП «Бердичівська міська лікарня»	507	473	93,3
КНП «Коростишівська центральна районна лікарня»	231	214	92,6
КНП «Звягельська багатопрофільна лікарня»	513	463	90,3

330 дітей виписана без щеплень (5,6%), довакциновано на амбулаторному рівні – 94 дітей віком до 1 року [11]. Охоплення вакцинацією новонароджених проти туберкульозу в розрізі пологових відділень закладів охорони здоров'я області наведено в табл. 2, показники коливаються в межах від 90,3% до 97,7%.

Вірус гепатиту В загрозливий для дітей раннього віку через хронізацію інфекційного процесу та онкогенні властивості – провокує карциному печінки. За даними ВООЗ, Україна поряд з іншими східноєвропейськими країнами належить до країн з помірною частотою поширення гепатиту В. Для дітей, що інфікувалися гепатитом В у віці до 1 року, ризик хронізації інфекції становить 80–90%. Саме тому є важливим вчасне отримання вакцинального комплексу проти гепатиту В згідно з Календарем профілактичних щеплень. Житомирська область упродовж усього досліджуваного періоду демонструє стабільно вищі рівні охоплення щепленнями проти поліомієліту порівняно із загальнонаціональними показ-

никами (на 5,9–13,5%). Починаючи з 2023 року, спостерігається виражене відновлення, яке у 2024–2025 роках дозволило досягти рекомендованого рівня ($\geq 95\%$) у регіоні, тоді як в Україні загалом цей показник залишався нижчим та нестабільним (табл. 3).

Поліомієліт або дитячий параліч – це інфекційне вірусне захворювання, яке вражає переважно дітей. Масштабні програми вакцинації успішно знизили дикий поліомієліт у більшості регіонів світу [12]. Україна офіційно вважається країною, вільною від дикого поліовірусу. У вересні 2023 року Європейське регіональне бюро ВООЗ оголосило спалах поліомієліту в Україні, виявлений у жовтні 2021 року, офіційно завершеним. Проте загроза реінтродукції зберігається, причиною можуть бути недостатні охоплення дитячого населення вакцинацією проти поліомієліту.

При запровадженні плану заходів проти поліомієліту у зв'язку із спалахом циркулюючого вакциноспорідненого поліовірусу у період з 2023 по 2025 роки у Житомирській області найбільш активно проводилася вакцинація дітей до 1 року та ревакцинація дітей у 18 місяців. У порівнянні з 2024 роком вакцинація від поліомієліту в Житомирській області в 2025 році зросла на 11,1% серед дітей 6 років, що представлено на рис. 2.

Як показано на рис. 2, відсоток виконання плану щеплень проти поліомієліту дітей до 1 року життя (отримали 3 вакцинації) в 2025 році становить 95,8%; вакциновано 5529 дітей з 5570 підлягаючих (показник вакцинації по Україні – 93,6%). Не отримали чергової ревакцинації проти поліомієліту у 18 місяців 203 дитини. Відсоток виконання плану щеплень (Поліо-4) становить 95,5%, вакциновано 6058 дітей з 6341, (показник вакцинації по Україні – 93,5%). Ревакциновано дітей

Таблиця 3

Охоплення трьома дозами вакцини проти гепатиту В дітей у віці 6 місяців, % від плану, порівняння показників Житомирська область та Україна, 2020–2025 роки

Рік	Гепатит В – 3 (6 міс) %	
	Житомирська область	Україна
2020	86,8	79,8
2021	87,5	78,8
2022	68,3	62,4
2023	92,0	79,2
2024	97,0	88
2025	97,7	84,2

проти поліомієліту (Поліо-5) у віці 6 років – 98,8% підлягаючих, вакциновано 8312 дітей з 8412, (по Україні – 93%).

Виконання щеплень проти кашлюку, дифтерії та правця представлено на рисунку 3.

У 2025 році у Житомирській області вдалося досягти рекомендованих ВООЗ рівнів імунізації вакцинами АКДП та АДП. Охоплення первинним вакцинальним комплексом проти дифтерії, кашлюку та правця до року (АКДП-3) склало 97,1%, охоплено 5604 дитини з 5570 підлягаючих (по Україні – 93,5%). Першою ревакцинацією проти кашлюку, дифтерії, правця дітей віком 18 місяців (АКДП-4) охоплено 6124 дитини з 6341 та складає 96,6% (по Україні – 92,9%). У порівнянні з 2024 роком, вакцинація від кашлюку, дифтерії

та правця серед дітей до одного року в області в 2025 році зросла на 4,1%. Рівень охоплення щепленнями серед дітей 18 місяців у 2025 році зріс на 2,7%. Ревакцинація від дифтерії та правця серед дітей 6 років в 2025 році зросла на 8,1% (Рис. 3).

Відмічається зниження захворюваності на кашлюк завдяки проведенню додаткових заходів з імунізації населення проти кашлюка, дифтерії та правця у 2024 році. У Житомирській області в 2025 році зареєстровано 19 випадків кашлюка серед дитячого населення проти 191 випадку у 2024 році. Інтенсивний показник склав 1,6 на 100 тисяч населення при середньодержавному – 2,7 на 100 тисяч населення (по Україні зареєстровано 1123 випадки кашлюка) [13; 14].

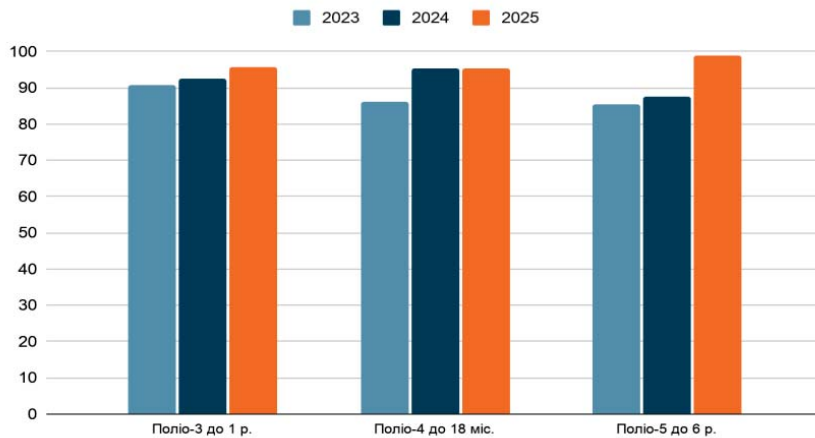

Рис. 2. Рівень охоплення щепленнями проти поліомієліту, порівняння % від плану, Житомирська область, 2023–2025 роки

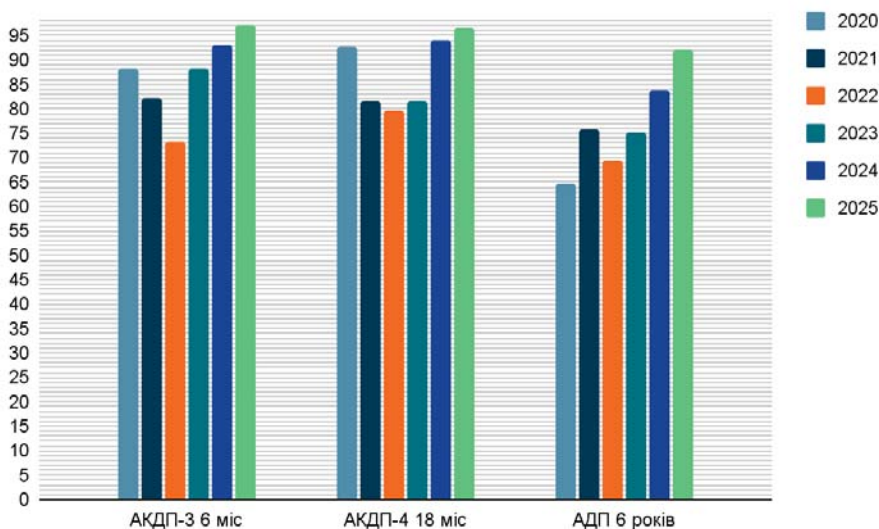

Рис. 3. Рівень охоплення щепленнями проти кашлюку, дифтерії та правцю, порівняння % від плану, Житомирська область, 2020–2025 рр.

Згідно зі статистичними даними, захворюваність на кір в Україні має циклічний характер, і спалахи цього захворювання відбуваються кожні 5 років. Останній великий спалах кору на території області зареєстровано у 2017-2019 роках. За цей період захворіло 2332 особи, з них 1203 (52,0%) дітей. В 2025 році було зареєстровано 1502 випадки кору. Показник на 100 тисяч населення становить 3,7; з них 74% припадає на дітей до 17 років.

Впродовж 2025 року в Житомирській області зареєстрований 1 випадок кору в Бердичівському районі, пов'язаний зі спалахом інфекції у Вінницької області та 1 випадок краснухи у м. Житомир. Також по області зареєстровано 3 випадки епідемічного паротиту, показник захворюваності на 100 тис. населення – 0,25, в 2024 році – 0,5 на 100 тис. населення (середньодержавний показник – 0,11, зареєстровано 47 випадків) [14].

Динаміка виконання щеплень вакциною КПК у віці 1-го та 6-ти років у Житомирській області в порівнянні із загальноукраїнськими показниками представлена у таблиці 4. Порівняльний аналіз охоплення щепленнями проти кору, паротиту та краснухи у Житомирській області та Україні у 2020–2025 роках засвідчив синхронну хвилеподібну динаміку з критичним зниженням показників у 2022 році. При цьому охоплення першою дозою вакцини (КПК-1) було більш стабільним, тоді як ревакцинація у 6 років (КПК-2) виявилася більш чутливою до кризових умов. Житомирська область у більшості років демонструвала вищі показники порівняно із загальнонаціональними, особливо у період відновлення у 2024 та 2025 роках.

У 2025 році вакцинацію у віці 1 року проти кору, епідемічного паротиту, краснухи (КПК) проведено 5698 дітям з 5738 та складає 99,3% (по Україні – 95,7%). Другою дозою вакциновано у віці 6 років проти кору, епідемічного паротиту, краснухи 8185 дітей із 8412; охоплення становило 97,3% (по Україні – 93,7%).

Висновки. 1. Проведений аналіз засвідчив, що рівні охоплення профілактичними щепленнями дитячого населення у Житомирській області у 2020–2025 роках зазнали суттєвих коливань під впливом глобальних та національних кризових факторів. Зокрема, пандемія COVID-19 призвела до зниження доступності планових медичних послуг, скорочення профілактичних візитів та перевантаження системи охорони здоров'я, що відобразилося у зниженні показників вакцинації у 2021 році. Подальше погіршення ситуації у 2022 році було зумовлене повномасштабною війною, яка спричинила масову міграцію населення, порушення логістики медичних послуг, кадровий дефіцит та інфраструктурні обмеження. У цей період рівні імунізації досягли критично низьких значень, що створило передумови для зниження популяційного імунітету та підвищення ризику спалахів вакцинокерованих інфекцій.

2. Починаючи з 2023 року, виявлено позитивну динаміку відновлення показників імунопрофілактики, що є результатом реалізації додаткових (наздоганяючих) вакцинальних кампаній, адаптації системи охорони громадського здоров'я до умов воєнного стану та активізації інформаційно-комунікаційної роботи з населенням. У 2024–2025 роках у більшості вікових груп досягнуто рекомендованих рівнів охоплення вакцинацією, що свідчить про ефективність впроваджених заходів. Вчасне реагування на виниклі загрози для громадського здоров'я у частині сталості програм імунопрофілактики, дозволило стабілізувати ситуацію із виконанням програм профілактичних щеплень, але не досягло необхідних рівнів колективного імунітету.

3. Оперативні заходи щодо інфекційних загроз є критично важливими для забезпечення епідемічного благополуччя населення. Зниження рівнів імунізації навіть на короткий період призводить до накопичення сприйнятливих осіб та підвищує ризик виникнення спалахів інфекційних захворювань, що підтверджується випадками

Таблиця 4

Охоплення щепленнями проти кору, паротиту та краснухи дітей, % від плану, порівняння показників Житомирська область та Україна, 2020–2025 рр.

Рік	КПК-1 у віці одного року, %		КПК-2 у віці шести років %	
	Житомирська область	Україна	Житомирська область	Україна
2020	84,7	83,3	85,1	83,4
2021	92,3	88,5	81,9	86,8
2022	80,0	74,1	63,9	69,1
2023	87,2	92,4	82,2	87,3
2024	96,4	91,4	86,0	83,4
2025	99,3	95,7	97,3	93,7

поліомієліту та зростанням інших інфекційних хвороб. Особливої уваги у контексті імунопрофілактики потребують такі групи населення:

- діти, які не отримали щеплення відповідно до Календаря профілактичних щеплень;
- діти з порушенням графіка вакцинації;
- батьки, які відмовляються від вакцинації або мають сумніви щодо її безпечності.

Ці категорії формують резерв сприйнятливої населення та становлять потенційний ризик для епідемічної безпеки громад.

Ключовими інструментами впливу на покращення ситуації з імунопрофілактикою є:

- продовження додаткових заходів імунізації для доохоплення щепленнями дітей із порушенням Календаря профілактичних щеплень;
- системне інформування населення щодо переваг вакцинації;

– проведення цільових інформаційно-просвітницьких заходів та виїзних вакцинальних сесій у громадах;

- підвищення рівня довіри до медичних працівників та системи охорони здоров'я;
- активне залучення лікарів первинної ланки до індивідуальної роботи з батьками, навчання та використання у роботі лікарями м'яких навичок (soft skills) у спілкуванні, особливо з категорією відмовників від щеплень.

Таким чином, забезпечення стабільного високого рівня охоплення вакцинацією можливе лише за умови комплексного підходу, що поєднує організаційні, інформаційні та поведінкові інтервенції. Це є ключовою передумовою зміцнення системи громадського здоров'я та збереження здоров'я дитячого населення в умовах сучасних викликів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. World Health Organization. The global strategy for women's, children's and adolescents' health (2016–2030). Geneva: WHO, 2016. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/A71-19> (дата звернення: 27.03.2026).
2. Guschuk I., Oleksiuk N. Overview of the state of the Ukrainian healthcare system since the start of the war. *Zdrowie Publiczne i Zarządzanie*. 2022. Vol. 20, № 1. P. 8–10. URL: <https://doi.org/10.4467/20842627oz.22.003.16429>
3. Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 16.09.2011 № 595. *Законодавство України: офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1159-11> (дата звернення: 27.03.2026).
4. Охоплення щепленнями. *Центр громадського здоров'я МОЗ України*: офіційний вебсайт. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/imunizaciya/okhoplennya-sheplennyami> (дата звернення: 27.03.2026).
5. Гречуха С. О. Обґрунтування шляхів підвищення рівнів охоплення профілактичними щепленнями дітей... : дис. ... д-ра філософії. Київ: НУОЗ України імені П. Л. Шупика, 2025. 250 с. URL: https://www.nuozu.edu.ua/zagruzka3/Dg_Grechuha.pdf (дата звернення: 27.03.2026).
6. Про схвалення Стратегії розвитку імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом проведення імунопрофілактики, на період до 2030 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2023–2025 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06.2023 № 562-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 27.03.2026).
7. Про затвердження Стратегії розвитку імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом проведення імунопрофілактики в Житомирській області до 2030 року та Операційного плану її реалізації у 2023–2025 роках: розпорядження голови Житомирської обласної державної адміністрації від 22.09.2023 № 452. URL: <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/452-vid-22.09.2023.pdf> (дата звернення: 27.03.2026).
8. Довідник: окремі показники здоров'я населення та діяльності галузі охорони здоров'я області за 2021–2022 роки. Житомир: Житомирський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики, 2023. URL: https://phczt.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/buletен_2021_2022.pdf (дата звернення: 27.03.2026).
9. Довідник: окремі показники здоров'я населення та діяльності галузі охорони здоров'я області за 2022–2023 роки. Житомир: Житомирський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики, 2024. URL: https://phczt.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/buletен_2022_2023.pdf (дата звернення: 27.03.2026).
10. Довідник: окремі показники здоров'я населення та діяльності галузі охорони здоров'я області за 2023–2024 роки. Житомир: Житомирський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики, 2025. URL: https://phczt.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/buletен_2023_2024.pdf (дата звернення: 27.03.2026).
11. Довідник: окремі показники здоров'я населення та діяльності галузі охорони здоров'я області за 2024–2025 роки: (у друці). Житомир: Житомирський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики, 2025.
12. World Health Organization. Polio eradication strategy 2022–2026: delivering on a promise. Geneva: WHO, 2021. URL: <https://iris.who.int/handle/10665/345967> (дата звернення: 27.03.2026).
13. Інфекційна захворюваність населення України. Центр громадського здоров'я МОЗ України: офіційний вебсайт. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/infekciyna-zakhvoryuvanist-naselennya-ukraini> (дата звернення: 27.03.2026).
14. Звіт про окремі інфекції та паразитарні захворювання (форма № 1) за 2025 рік. Центр громадського здоров'я МОЗ України: офіційний вебсайт. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/infekciyna-zakhvoryuvanist-naselennya-ukraini> (дата звернення: 27.03.2026).

REFERENCES:

1. World Health Organization. (2018). Early childhood development: Report by the Director-General (A71/19). <https://www.who.int/publications/i/item/A71-19>
2. Guschuk I., & Oleksiuk N. (2022). Overview of the state of the Ukrainian healthcare system since the start of the war. *Public Health and Governance*, 8–10. <https://doi.org/10.4467/20842627OZ.22.003.16429>
3. Ministry of Health of Ukraine. (2011, September 16). Pro poriadok provedennia profilaktychnykh shcheplen v Ukraini ta kontrol yakosti y obihu medychnykh imunobiologichnykh preparativ [On the procedure for preventive vaccinations in Ukraine and control of quality and circulation of medical immunobiological products] (Order No. 595). <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1159-11>
4. Public Health Center of the Ministry of Health of Ukraine. (n.d.). Okhopennia shcheplenniamy [Vaccination coverage]. Retrieved March 27, 2026 from <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/imunizaciya/okhopennia-sheplenniami>
5. Hrechukha Ye. O. (2025). *Obgruntuvannia shliakhiv pidvyshchennia rivniv okhopennia profilaktychnymy shcheplenniamy ditei z urakhuvanniam klinichnykh, demografichnykh, orhanizatsiinykh ta povedinkovykh faktoriv* [Justification of ways to increase vaccination coverage among children considering clinical, demographic, organizational, and behavioral factors]. [Candidate's thesis, Shupyk National Healthcare University of Ukraine]. https://www.nuozu.edu.ua/zagruzka3/Okd_Grechuha.pdf
6. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023, June 1). Pro skhvalennia Stratehii rozvytku imunoprofilaktyky ta zakhystu naseleння vid infektsiinykh khvorob, yakym mozhna zapobihy shliakhom provedennia imunoprofilaktyky, na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiynoho planu yii realizatsii u 2023–2025 rokakh [On approval of the Strategy for the development of immunoprophylaxis and protection of the population from vaccine-preventable infectious diseases until 2030 and approval of the operational plan for its implementation in 2023–2025] (Order No. 562-r). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/562-2023-%D1%80#Text>
7. Zhytomyr Regional State Administration. (2023, September 22). Pro zatverdzhennia Stratehii rozvytku imunoprofilaktyky ta zakhystu naseleння vid infektsiinykh khvorob, yakym mozhna zapobihy shliakhom provedennia imunoprofilaktyky [On approval of the Strategy for the development of immunoprophylaxis and protection of the population from vaccine-preventable infectious diseases] (Order No. 452). <https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/452-vid-22.09.2023.pdf>
8. Zhytomyr Regional Medical Information and Analytical Center of Health Statistics. (2023). Dovidnyk: okremi pokaznyky zdorovia naseleння ta diialnosti haluzi okhorony zdorovia oblasti za 2021–2022 roky [Handbook: Selected indicators of population health and healthcare system performance in the region for 2021–2022]. https://phczt.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/buleten_2021_2022.pdf
9. Zhytomyr Regional Medical Information and Analytical Center of Health Statistics. (2024). Dovidnyk: okremi pokaznyky zdorovia naseleння ta diialnosti haluzi okhorony zdorovia oblasti za 2022–2023 roky [Handbook: Selected indicators of population health and healthcare system performance in the region for 2022–2023]. https://phczt.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/buleten_2022_2023.pdf
10. Zhytomyr Regional Medical Information and Analytical Center of Health Statistics. (2025). Dovidnyk: okremi pokaznyky zdorovia naseleння ta diialnosti haluzi okhorony zdorovia oblasti za 2023–2024 roky [Handbook: Selected indicators of population health and healthcare system performance in the region for 2023–2024]. https://phczt.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/buleten_2023_2024.pdf
11. Zhytomyr Regional Medical Information and Analytical Center of Health Statistics. (in press). Dovidnyk: okremi pokaznyky zdorovia naseleння ta diialnosti haluzi okhorony zdorovia oblasti za 2024–2025 roky [Handbook: Selected indicators of population health and healthcare system performance in the region for 2024–2025].
12. World Health Organization, & Global Polio Eradication Initiative. (2021). Polio eradication strategy 2022–2026: Delivering on a promise. <https://iris.who.int/handle/10665/345967>
13. Public Health Center of the Ministry of Health of Ukraine. (2024). Zvit pro okremi infektsii ta parazytarni zakhvoryuvannia (forma No. 1) [Report on selected infectious and parasitic diseases (Form No. 1)]. <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannia/infekciyna-zakhvoryuvanist-naselennya-ukraini>
14. Public Health Center of the Ministry of Health of Ukraine. (2025). Zvit pro okremi infektsii ta parazytarni zakhvoryuvannia (forma No. 1) [Report on selected infectious and parasitic diseases (Form No. 1)] <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannia/infekciyna-zakhvoryuvanist-naselennya-ukraini>

Дата першого надходження статті до видання: 03.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 01.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 28.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу (CC BY 4.0)